

Jenei Gyula

Kert, idő, folyó, arc

*Verses búcsú Rékasy Ildikótól**

„Volt-e a Kert, vagy álmom szállt a kertre? / Volt-e az Élet? Vagy csalóka képe / hitegeti a konok csodavárót, / hogy most másképp keresse: visszanezve.” Pár éve írtad ezt, Ildikó, egyik kedvenc költődtől, Borgestől is kölcsönkérve egy sort. Akkor, hetven körül talán a régi roffi kastélykert emlékeit kutattad az időben, amelyek a gyerekkor paradicsomi állapotát idézhették, és persze annyi mást még. Mert a kert jelentheti a teljes világot – hetven éve kis úrilányként, s azóta is ebben próbáltál eligazodni. Sosem volt könnyű.

Két versesköteted címében, és számos versedben is szerepel a kert. Ez a talán bekerített, talán kerítetlen tér, amely a civilizációt hordozza, a kultúrát; védettséget és varázst, a család boldogságát meg a magányos rácsodálkozást. S persze hozzátartozik a kiűzetés is.

Másrészt pedig: kerttől kertig tart az életünk. Rég halott társaid a költészetben, mondjuk Juhász Gyula, őskertnek emlegette még a temetőt.

A nyolcvanas évek végén ismertelek meg, Ildikó. Akkoriban te szerkesztetted a megyei napilap irodalmi mellékletét, s mint kezdő költőt hozzád irányítottak. A megyei könyvtárban dolgoztál. Látásból már ismertelek. Valahol a polcok között beszélgettünk. Szigorú voltál, szinte mogorva. Vagy csak rosszkedvű, kedvetlen? Tudjuk, a huszadik század a melankóliát átnevezte depressziónak. A verseim meg-megjelentek a szombati számokban, de lehet, hogy később a napi szerkesztőnek adtam le őket, akivel talán közösen állították össze a mellékleteket.

Sokáig köszönőviszonyban voltunk csak. Bő tíz év telt el, amikor kezembe akadt első versesköteted bemutatójának meghívója. Kétkedtem, nemigen hittem, hogy valaki hatvanévesen, az ismeretlenségből előlépve jó kötetet tegyen le az asztalra. Márpedig ez történt. Tizenöt év alatt, megszámloltam, nyolcvannyolc versedet és prózadat közöltük az Esőben. Más irodalmi lapok is szívesen hozták az írásaidat, amelyeket kritikusaid is, Szepes Erikától Lackfi Jánosig, elismeréssel fogadtak.

A kertből kiűzetünk, kiszakadunk; de te valahogy mégsem szakadtál ki teljesen. Toronyházi garzonlakásod könyvekkel volt teli, hetedik emeleti ablakod a természetre nézett. A fákra, a folyóra – ami mögött persze ott van a város. De belül csak a könyvek, csak a barátok. Egy másfajta éden, másfajta ismerőség. Ott burjánzottak a betűk – mint a vegetáció – a könyvekben, amelyeket folyton újraolvastál: Szymborska, Borges, Apollinaire, Lorca, Jeszenyin, Rilke, Cvetajeva, Shaw, O’Neill, Tennessee Williams. És a magyarok: Radnóti, Jókai, Illyés, József Attila, Pilinszky, Nemes Nagy, Weöres, Csoóri, Petri György, Kormos István, Baka István, Orbán Ottó, Tóth Krisztina, Takács Zsuzsa, Rakovszky Zsuzsa, Balla Zsófia, mások. S persze szerelmed-férjed, Szathmáry György, akinek (saját bevallásod szerint) posztumusz kötetét szerkesztve jött meg újra versíró kedved néhány évtizednyi kihagyás után.

Kedves könyveid között éltél, s néha ilyeneket gondoltál: „Ha az élet semmivé lesz, / s emléke is semmivé lesz, / s gyermekben sincs folytatása, / olyan, mintha nem is lett volna.” Vagy: „Minden életből kitelik a menny, / s a pokol is. Mi dönti el? A hit? / Testi kín? Ellenszegülés? Alázat? // Hiszem: az a világ marad velünk, / amit magunk gyöngéd szívvel megóvunk. / *Az én szívemben boldogok a tárgyak.*”

Az évek elmosták szigorú, depressziós arcodat, ha egyáltalán volt olyan – persze volt, mindannyiunknak van –, s törékeny, okos lényedre emlékszem most, akinek fürge szelleme hitt a dolgok színében, de látta a fonákjukat is, ahogy azt paródiáid is tanúsítják. Meggyőző formakultúrát mutató, érzékenységbe, műveltségbe csomagolt verseid egyaránt árulkodnak filozofikus hajlamról, játékos kedvről. Verseidben egyszerre van jelen a hagyomány ereje és korszerűség varázsa. Költészeted holdként ragyog egy régi kert fölött, vagy éppen a magyar irodalom egén – s az teszi még fényesebbé, hogy számtalan égitest-társa van.

A költészet persze egy dolog. De más az élet, és más a halál. Az ember esendő és fél, persze ha jó író, megírja az esendőséget, a félelmet is: „Mindig is tudtam: a halál gyalázat, / megaláztatás. Nincs béke bennem. / Félelmet érzek, s haragot. / Kitörölném magam a létezésből: / a csimpszkodó halandók közt / ne találj rám! Nem voltam. Nem vagyok.” És amikor már tudja, hogy a megszólított úgyis rátalál, végigtekint az életén. És leltárt készít: „Látom magam a karjaidban, / egy kedves utcán sietni, a páston, / anyám fiatal mosolyát – / s mennyit neveltünk Klárral! // Városok két lüktető félszívét / egybekötő büszke hidakon álltam / a Szajna, Néva, Duna, Moldova, Arno / tükre fölött, a fények közepén. // Hallottam a homokot énekelni, / érintettem duzzadt kis rügyeket, / és Szymborska, Nemes Nagy Ágnes, Borges, / Apollinaire bizalmasa lehettem.”

Egyszer azt kértem tőled, mondj egy idézetet, bármit, ami eszedbe jut. Akkor már túl voltál a betegséged első fordulóján, megérintett a halál közelsége, a búcsú érzése. A Faustból idéztél: „Boldog szem, örökre / tiéd ez a kép. / Történhet akármi, / szép volt, csodaszép!”

Búcsúzóok tőled, Ildikó, kedves Borges-verseddel: „Nézni a folyót, mely idő meg víz, / és tudni, hogy az idő is folyó, / s hogy elveszünk mi is, mint a folyó, / s az arcok is elfutnak, mint a víz.”

*Elhangzott 2015. december 15-én, Rékasy Ildikó temetésén